

Housing First v ČR

Výsledky kontrolovaného experimentu
v Brně po 5 letech a rozvoj Housing First v ČR

Od pilotního
projektu k více než

30

projektům po celé České
republice

Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi

Padesát rodin se přestěhovalo z bytové nouze do standardního nájemního bydlení.

Brněnským rodinám, které bydlely v soukromých ubytovnách, azylových domech a jiných formách bytové nouze (nevyhovujícím a/nebo nejistém bydlení), byla v rámci projektu nabídnuta možnost bydlet ve standardním nájemním bytě s intenzivní podporou pro udržení bydlení.

Poskytovatelem bydlení bylo statutární město Brno a několik brněnských městských částí. Podporu v bydlení poskytovala místní nevládní nezisková organizace IQ Roma Servis, proškolená průkopníky přístupu Housing First v Evropě, HVO-Querido Discus z Amsterdamu.

Díky evaluaci dopadů projektu po **12 měsících a po **5** letech známe přímé účinky projektu na životy sledovaných rodin.**

Evaluace formou randomizovaného kontrolovaného experimentu (RCT) sledovala rodiny po dobu 12 měsíců a porovnávala výsledky s kontrolní skupinou. Evaluační tým sledoval 50 nastěhovaných rodin po dobu 12 měsíců a porovnal výsledky s kontrolní skupinou – 100 rodin, kterým nebylo v rámci projektu poskytnuto bydlení a podpora. Stejně šetření bylo zopakováno v roce 2022 s cílem sledovat dopady na obě skupiny po 5 letech od nastěhování.

Dopady projektu vyhodnocoval pod dohledem reprezentativní vědecké rady tým výzkumníků a výzkum-

nic z Ostravské univerzity a Masarykovy univerzity v Brně metodou randomizovaného kontrolovaného experimentu (RCT).

Přístup do projektu měly všechny rodiny v bytové nouzi na území města Brna, které byly osloveny během registračního týdne v dubnu 2016 (celkem 421 rodin). Nerozhodovala jiná kritéria než to, zda se rodina chce přihlásit do slosování o účast v projektu, zda je v bytové nouzi a zda je ochotna přijmout k bydlení i podporu sociální služby.

Výsledky po 12 měsících

Díky projektu si rodiny byly schopny udržet bydlení v 96 % případů, tj. 48 rodin z 50 po roce od zabydlení prodloužilo nájemní smlouvu. Intervence zlepšila psychické zdraví pečujících osob a zdravotní stav dětí i rodičů.

Děti mají menší riziko pobytu v náhradní rodinné péči.

78 % rodin bylo schopno po 12 měsících prodloužit nájemní smlouvu bezdlužně. Devět rodin prodloužilo smlouvu s průměrným příspěvkem krizového fondu 4 200 Kč a dvě rodiny se musely kvůli dluhu vystěhovat.

Bydlení:

- 2,2 x lepší jistota bydlení rodiny, tj. respondentky a respondenti se domnívají, že budou moci na daném místě bydlet tak dlouho, jak budou chtít
- 30 x nižší riziko stěhování
- 2,8 x nižší riziko výskytu plísně v obydlí
- 2 x vyšší spokojenost s bydlením

Housing First zlepšil u sledovaných domácností zdravotní stav dětí i rodičů:

- 4,5 x nižší riziko vážného duševního onemocnění matky / pečující osoby
- 2 x méně návštěv pohotovosti členy*ky rodiny
- 4,5 x nižší využití sanitky členy*ky rodiny
- 3,1 x méně hospitalizací členů*ek rodiny
- o 40 % více matek / pečujících osob reportuje dobrý zdravotní stav
- 2,2 x méně časté užívání antibiotik členy*kami rodin
- o 73 % více matek má možnost se vyspat tolik, kolik potřebuje

Dopady na děti:

- 2 x nižší riziko onemocnění dýchacích cest u dětí
- o 16 % více dětí může spát tolik, kolik potřebuje
- 2,7 x nižší riziko pobytu v náhradní rodinné nebo ústavní péči
- o 12 % víc rodin využívá pomoc při problémech s péčí o děti

Kdo byl mezi 150 do projektu vybranými rodinami?

- Pečující osoby a zároveň respondentky a respondenti evaluace byly ve věku od **18** do **63** let, s průměrným věkem **35** let. Pouze dvě pečující osoby byly muži.
- Rodiny měly průměrně **2,8** dětí, maximum dětí bylo **8 na rodinu**, **2 matky** byly těhotné s prvním dítětem.
- **54 %** pečujících osob mělo partnera.
- **57 %** pečujících osob byly Romky nebo Romové.
- První zkušenost bezdomovectví se nejčastěji objevuje kolem **18 let** věku. Celkem zažila do začátku projektu každá pečující osoba průměrně **6,2 let** v bytové nouzi.

Výsledky po 5 letech

Podpořené rodiny strávily v posledních 5 letech sedmkrát kratší dobu v bytové nouzi.

73 %, tedy 33 rodin

ze 45 dotázaných intervenčních rodin žilo k 1. 5. 2022 ve vyhovujícím bydlení.

Bydlení

- 7 x kratší doba strávená v bytové nouzi
- 1,6 x lepší jistota bydlení
- 2,5 x nižší riziko stěhování,
- malé rozdíly mezi skupinami ve využívání pohotovostních služeb

Zdraví:

- malé rozdíly mezi skupinami ve využívání pohotovostních služeb
- pečující osoby z intervenčních rodin mají 1,4 x větší šanci se dostatečně vyspat
- nižší výdaje za léky u dětí do 6 let věku (max. 6 let k 1. 1. 2017)
- nevýrazný rozdíl mezi skupinami v subjektivně hodnoceném zdraví pečujících osob

Dopady na děti:

- o 10 % více dětí z intervenčních rodin má prostor pro dostatečný spánek
- dítě z intervenční rodiny strávilo přibližně o 100 dnů méně¹ v náhradní rodinné či ústavní péči než dítě z kontrolní rodiny
- nebyly prokázány výrazné rozdíly ve školním prospěchu dětí ani v jejich absenci ve školách

Další výsledky:

- 1,3 x nižší míra anomie u pečujících osob z intervenčních rodin
- intervenční rodiny vydávají nižší částku za bydlení

¹ za dané období 5 let

Anomie:

Stav beznormovosti neboli stav zhroucení normativního řádu. Jedinec má pocity dezorientace, ztráty smyslu svého konání, úzkosti, nedůvěru v druhé, vytrácejí se vazby na širší společnost.

1. Housing First šetří peníze z veřejných rozpočtů

Úspora až
**7,87 mil.
Kč**

během 5 let pro veřejné rozpočty

Každá rodina první rok od nastěhování ušetřila bezmála 31 500 Kč z veřejných rozpočtů, což dává dohromady čistou úsporu veřejných rozpočtů 1,57 mil Kč za první rok od nastěhování.

I v dalších letech zůstává průměrná roční úspora každé nastěhované rodiny 31 466 Kč, což dělá opět 1,57 mil. Kč úspory ročně a až 7,87 mil. Kč úspory za 5 let.

Nejmenší úspora za posledních 5 let byla v oblasti zdraví, největší úspory pro veřejné rozpočty představovaly snížené náklady na azylové bydlení a na státní péči o děti.

2. Bez podpory je zdlouhavé dostat se do vyhovujícího bydlení a složitě si bydlení udržet

<https://bit.ly/RRHbydleni>

Pro lepší zobrazení a fungování doporučujeme otevírat na počítači

Během posledních pěti let strávily rodiny v intervenční skupině celkem 185 dnů v bytové nouzi, rodiny z kontrolní skupiny strávily 1 298 dnů v bytové nouzi.

Zaznamenali jsme trend přibližování obou skupin – intervenční a kontrolní – související s vývojem podpory a ukončením projektů. I přesto by kontrolní skupině trvalo více než 10 let dostat se na úroveň bydlení ve vyhovujícím bydlení, na které byla intervenční skupina po 12 měsících od zabydlení (pokud bychom u kontrolní skupiny jednoduše prodloužili dosavadní trend vývoje do budoucna).

Pod QR kódem naleznete aplikaci s podrobnými anonymizovanými trajektoriemi bydlení a přelivy mezi jednotlivými formami bydlení obou skupin.

3. Stabilní bydlení udržuje děti v rodinách

Děti zabydlené v projektu měly za sledované období 5 let 1,6 x nižší riziko pobytu v náhradní rodinné či ústavní péči oproti kontrolní skupině.

Každé dítě v zabydlené rodině strávilo v průměru o 3,4 měsíce méně v náhradní rodinné či ústavní péči oproti kontrolní skupině, což v přepočtu dělá 13 872 dní, které děti nemusely strávit v ústavu či v pěstounské péči.

4. Housing first zlepšuje spánek dětí i dospělých

Po 12 měsících i po 5 letech má více dětí i dospělých díky intervenci prostor pro dostatečný spánek.

5. Flexibilní a dlouhodobá podpora je klíčová aneb doporučení pro budoucí nastavení podpory

• DLOUHODOBÉ FINANCOVÁNÍ PRO UDRŽITELNOST PROGRAMŮ

Minimalizace rizika ukončení běžících Housing First projektů prostřednictvím zajištění dlouhodobého stabilního financování nebo možností financování, které může navázat na časově omezené projektové financování z ESF fondů.

• DOSTATEČNÁ FLEXIBILITA PROGRAMŮ

Podpora nastěhovaných rodin a jednotlivců na tak dlouho, jak je potřeba, v potřebám odpovídající intenzitě a s různým mixem oblastí podpory, tj. s možností zaměřit se např. na domácí násilí, zaměstnání, podporu psychického zdraví apod.

• DOSTATEČNÁ KAPACITA BYDLENÍ A MOŽNOST DALŠÍCH ŠANCÍ PRO RODINY, KTERÉ Z BYDLENÍ ODCHÁZÍ

Rozšíření kapacity bydlení lze např. rozvojem spolupráce se soukromými pronajímateli. Odchod z poskytnutého vyhovujícího bydlení může být dán řadou různých faktorů. Umožnit rodinám či jednotlivcům bydlet ve vyhovujícím bydlení i poté, co odešli z prvního bydlení, může být příležitost k učení i způsobem, jak klienty dále motivovat ke změnám ve svém životě namísto trestání za případné selhání.

• DŮRAZ NA PREVENCI (VZNIKU DLUHŮ, SOUSEDSKÝCH STÍŽNOSTÍ, AJ.)

Zajistit dostatek zdrojů, kapacit a spolupracujících aktérů, které by umožnily zaměřit se na prevenci v oblasti domácího násilí, včasnou komunikaci o dluhu s relevantními aktéry i klientem, na podporu v budování a udržování sousedských vztahů, na komunitní práci, případně na poskytnutí možnosti se z nevyhovujícího sousedství odstěhovat

Principy Housing First

Bydlení je lidské právo a je poskytnuto spíše v první než poslední řadě a bez jakéhokoliv očekávání, že se osoba bez domova bude chovat určitým způsobem, podstupovat léčbu nebo se vyvaruje konzumace alkoholu či užívání drog předtím, než je jí poskytnuto bydlení. Bydlení především nepracuje s předpokladem, že si lidé bez domova právo na bydlení musí zasloužit nebo že si musí zasloužit v zajištěném bydlení setrávat.

Možnost volby a kontroly pro uživatele služeb, kdy klienti primárně rozhodují o svých potřebách a způsobech jejich naplnění. Podpora je vždy silně individualizovaná, pracovníci klientům vnímavě naslouchají a soustředí se na objevení a rozvoj jejich silných stránek. Neznamená to, že by pracovníci pasivně čekali na témata, se kterými klient přijde, ale aktivně pracují s jeho motivací pomocí nedirektivních technik jako jsou například motivační rozhovory.

Oddělení podpory a bydlení zajišťuje, že právo na bydlení, jeho získání a udržení není podmíněno požadavkem, aby klient např. nastoupil léčbu. V praxi to znamená, že bydlení je nabízeno i v případě, kdy daná osoba nepřestává požívat alkohol, nepodstupuje psychiatrickou léčbu, nehledá práci, nechce podstoupit oddlužení či odmítá jiné formy podpory. Klient však může o bydlení přijít, pokud nedodrží pravidla nájemní smlouvy. Platí pro něj stejná pravidla jako pro všechny jiné nájemníky. Služba zůstává s klientem v kontaktu i po vystěhování a klient může zůstat v bytě i poté, co je mu služba ukončena.

Tým podpory se zaměřuje na **celkové zotavení jednotlivců**. Zotavení není v Housing First vnímané jako vymizení příznaků nemocí, závislostí a problémů, ale možnost žít spokojený a naplněný život případně i s těmito příznaky. To zahrnuje jeho fyzické i duševní zdraví, míru jeho sociální podpory (od partnera, rodiny či přátel) a míru jeho sociální integrace, tzn. zda je součástí komunity, má náplň volného času, může realizovat svoje koníčky a podílí se aktivně na společenském dění.

Harm reduction je přístup, jehož cílem není nutně eliminovat veškerou konzumaci drog a alkoholu, ale zredukovat újmu, kterou tyto látky způsobují, a dále pomoci dané osobě omezit a udržet konzumaci těchto látek pod kontrolou. Pokud si daná osoba přeje abstinovat, přístup harm reduction jí to může pomoci uskutečnit, avšak harm reduction také pracuje s konzumenty a podporuje omezení konzumace drog a alkoholu. Harm reduction je tak hodnotově v souladu s principem klientovy volby a sebeurčení.

Aktivní zapojení bez donucení spočívá v důrazu na pozitivní snahu zapojit osoby ve službách Housing First do poskytování pomoci, kterou potřebují. Klienti se maximálně zapojují do rozhodování o svém životě a jeho směřování. Tým podpory zároveň nerezignuje v situacích, kdy je ohroženo klientovo bydlení, a aktivně a asertivně, nikoliv agresivně, s klienty pracuje. Podpora by klientovi nikdy neměla být odepřena. Stejně tak je nemyslitelné, aby bylo klientům odíráno bydlení, pokud se nezačnou chovat tak, jak si pracovníci programu myslí, že je to pro klienty vhodné a správné.

Individuální plánování vychází z přístupů zaměřených na člověka a individuální plán se může týkat jakékoliv oblasti života, vždy ale musí odrážet klientovo přání. Služby Housing First organizují podporu a péči týkající se dané osoby na základě jejich individuálních potřeb a přání. Klienti jsou povzbuzováni a podporováni v tom, aby si sami zvolili způsob života. Tým Housing First podporuje klienty v jejich rozvoji, sociální integraci, navazuje je na další sociální služby a možné zdroje neformální podpory.

Individuální flexibilní podpora na tak dlouho, jak je potřeba. Podpora je přizpůsobitelná, flexibilní a může být také vynalézavá, když jde o řešení různých potřeb klientů, přinejmenším v rámci (finančních) zdrojů, ke kterým mají týmy Housing First přístup. Intenzita podpory kolísá dle aktuálních individuálních potřeb, takže může kladně reagovat na větší či menší potřeby dané osoby v podstatě ze dne na den. Flexibilita zahrnuje i to, že se pracovník přizpůsobuje dennímu režimu klienta, dochází za ním do domácnosti nebo se s ním setkává jinde mimo kancelář. Podporu klienti dostávají tak dlouho, jak ji sami potřebují. Program není časově omezen.

Pokud klient ztratí svůj domov, tým Housing First ho neponechá jeho osudu. Zůstává s ním v kontaktu a i nadále se snaží zajistit mu bydlení.

Jak se šíří Housing First v České republice?

2016

Start projektu
Rapid Re-Housing

2017–2020

V rámci projektu *Pilotní testování
konceptu sociálního bydlení v Brně*
bylo zabydleno dalších 65 jednotlivců.

2019–2022

realizace 13 projektů z výzvy č. 108
po celé České republice

od 2022

realizace více než 40 Housing First
a Housing Led (viz box) projektů
z uvedených výzev

2018

Evaluační projekt po 12 měsících

Další města se nechávají inspirovat novým
přístupem a brněnským příkladem.

2019

Spuštění výzvy č. 108 OPZ ESF -
Podpora programu Housing First
(Bydlení především)

2022

spuštění výzvy č. 007 101 OPZ+
ESF - Podpora sociálního bydlení

Přístupy založené na bydlení (**Housing-led approaches**) jsou souhrnným označením programů zabydlování (řešení bytové nouze), jež jsou založeny na poskytnutí trvalého bydlení ve standardních bytech v kombinaci s flexibilní podporou sociálních pracovníků poskytovanou podle potřeb a preferencí účastníků programu. Nejznámějším příkladem Housing-led přístupu je model Housing first (HF), který byl vyvinut v New Yorku počátkem 90. let pro účely zabydlování osob, jež byly chronicky bez domova a mají velmi komplexní potřeby podpory. Vedle HF sem spadají např. Rapid Re-housing (RRH), Critical Time Intervention (CTI) nebo Floating Support. Jako Housing-led lze označit také některé programy, které se sice samy označují za HF, jejich celková věrnost (nebo věrnost v dílčích oblastech) vůči původnímu modelu HF je ale nízká.